

Hashem had told Abraham to leave his home and go to a foreign land, promising to give him the land of Canaan and make him wealthy in it. But soon after he arrived, there was a famine and he was forced to go to Egypt just to stay alive.

This was Abraham's trial: Would he jump at the opportunity to leave a country which did not live up to his expectations, in spite of Hashem's promises, or would he be reluctant to foresake the land that Hashem had told him would be his, and whose spiritual superiority he had surely already recognized? Would he think that Hashem had treated him unfairly, or that Hashem was not capable of keeping His promises (Heaven forbid)?

The Torah answers these questions with the word הקריב. Far from doubting Hashem and running away from the land he had been promised, Abraham resisted going to Egypt every step of the way. Hashem had told him that his place was in Canaan, and he put off leaving as long as it was possible to survive there. When he finally reached the point where there was no choice, he still had to push himself to leave, as Pharaoh would later have to push himself to overcome his fears of attacking the Jews. From this we can see how great was Abraham's love of the land Hashem had promised him, and how strong was his desire to do Hashem's wishes.

5

ויקח אברהם וגו' ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען. (י"ב ה)

אאע"ה, מכיון שהי' בדעתו ללכת ארצה כנען, בא לארץ כנען. ואצל תרח כתיב בפרשה הקודמת (י"א ל"א) ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען ויבואו עד חרן וישבו שם. ולמדך, שעל האדם ללכת בדרכי אברהם אבינו, ואם מקבל ע"ע ללכת ארצה כנען, מוכרח הוא לבוא להתם, ולא לשנות מהלכו, או להשאר באמצע הדרך. א

(6) חת"ת

א) וכה למד דעת לשומעי דברו, לבלי להפסיק באמצע הענין או מלאכה, אם החלות באיזה ענין. אפילו אם אתה זקוק לחכות שעות מרובות. עד אשר זוכל שוב להודק לענין הזה. לא התיר להתעסק בשעות ההפסקה בענין אחר, ורק לבלי להסיח דעת מהענין שאתה עסוק בו.

(יב, ה) ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען. ופי' הספורנו לא כענין יציאת תרח ללכת ארצה כנען שלא בא אלא עד חרן. ועוד יש להוסיף מלין.

אצל תרח כתוב, ויקח תרח וגו' ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען ויבאו עד חרן וישבו שם.

פי', לפעמים עוזב אדם את ארצה ללכת לארץ אחרת לא מפני יקרת הארץ שבא לשם, אלא לברוח מהצרות והפגעים שפגעו בו בארץ מושבתו, ולפעמים הולך לארץ אחרת, לא מפני רעת הארץ שיושב בה, אלא מפני אהבת הארץ שהולך שמה, וזהו החילוק שבין נסיעת תרח לארץ כנען, ללכת אברהם לארץ כנען, בתרח כתוב מתחלה, ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען, שמחמת שהשליכו את בנו המורד בע"ז לכבשן האש, והורידו תרח מגדולתו, רצה לעזוב את מקומו, והנסיעה לארץ כנען היתה אנבית אצלו, ועיקר כונתו היתה לצאת מאור כשדים, לפיכך לא השלים מגמתו. וכשמצא מקום מנוחה ומרגוע בחרן, ישב שם ומת שם. אכן אברהם אבינו יצא ללכת ארצה כנען, כי עיקר כונתו היתה להיות בארץ הקדושה, ולמטרה זו שם פניו, לפיכך נתקיים בו, ויבואו ארצה כנען.

7

8 מיוני 10

יש להמשיך הקו' — רש"י פי' את הכ' לך לך — לטובתך ולהנאתך. והרמב"ן טען שאין צורך לזה שכך הוא משפט הלשון כמו הגשם חלף הלך לו. ובס' משכיל לדוד כתב ליישב שרש"י הרגיש קושי שיש בלשון הכ' שלעולם נאמרה הליכה למקום, והליכה ממקום נאמר לשון יציאה, והיל"ל, צא מארץ מולדתך, ומשו"ה כתוב כאן לך לך לידרש, וזמש"כ לטובתך ולהנאתך. דוחק קצת לומר שרש"י מצמצו חידש דרשה. ויעוי"ש ש"כ שאפשר שהיה לרש"י מדרש כזה.

ולפי דברינו נאמר שאימתי נאמר לשון צא, במקום שהעיקר הוא היציאה ממקום, אבל פה דרש הקב"ה מאברהם אבינו שהיציאה תהי' ע"מ ההליכה למקום אשר יראהו, ורק אם ילך אל ארץ כנען בשביל טובתו והנאתו, ולא מחמת שצר לו המקום כאן, אלא ששם הוא מקום האושר שלו אז יציאה זו נקראת הליכה.

8) מע

ולפיכך הכביד עליו היציאה שעוב את ארצו, ואת מולדתו ואת בית אביו, מחמת המקום שהולך שם.

ובאמת מצינו במדרש תנחומא כעין דרשה זו, לך לך, ריב"ל אמר טריף לך חיותא בעוה"ז, אבל לעוה"ב שדרך מתוקן לך. ואיתא בזהר (הובא בילקוט יהודה) לך לך, אמר ר' אלעזר לך לך לגרמך, לאחקא גרמך, לאחקא גרמא דילך שמהו טובתו והנאתו של א"א תיקון עצמו, ולטפס ממדרגה למדרגה בעבודת ה'.

|| סיכום — הקב"ה אמר לאברהם אבינו שיציאתו תהי' נקראת ע"ש ההליכה לארץ כנען. לך לך מארץ, ולא צא מארץ — והטעם שהליכתך לארץ ישראל היא — לך — לטובתך ולהנאתך.

כך מנצחים במלחמה

י'ישמע אברהם כי נשבה אחיו וירק את חניכיו" (י"ד, י"ז)

הערה נפלאה שימשה את הגאון רבי מרדכי דב איידלברג, רבה של ניקולייב, בדרשה שנשא בשנת תרפ"א, במטרה לעורר רוח נדיבים לטובת החזקת ישיבת "כנסת בית יצחק" ששהתה אז בגולה.

כאשר אברהם שומע שלוט בן אחיו נפל בשבי, הוא חוגר חרב, לובש שריון ומריק את חניכיו. ובמה? אומרת הגמרא (נדרים לב.) "רב אמר: שהוריקן בתורה וכו'". ומבאר רש"י (שם): "שלימדם תורה כאדם שמריק מכלי זה לתוך כלי זה, כך הוא לימדן תורה".

והדברים מופלאים: פליט ממערכות המלחמה בא במרוצה, כל עוד נשמתו בו, להזעיק את אברהם לעזרת בן אחיו השבוי, ובתוך כל המהומה, החיפזון ואימת המלחמה המתקרבת מוריק אברהם את חניכיו בדברי תורה? והלא אמרו חז"ל "שמעתא בעי צילותא", ובכדי ללמוד תורה יש צורך בישוב הדעת ומנוחת הנפש!

אלא, יובן הדבר על פי מה שאמרו חז"ל (מגילה ג.) על הפסוק "ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו והנה איש עומד לנגדו וגו' — אמר לו: אמש בטלתם תמיד של בין הערבים ועכשיו בטלתם תורה. א"ל: על איזה מהם באת? א"ל: עתה באתי, על עסקי עתה (ופירשו שם בתוספות: "פירש ריב"ן: עתה באתי על עסקי אגתה — דכתיב ביה "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת") מיד "וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק", אמר ר' יוחנן: מלמד שלן בעומקה של הלכה" (ופירש רש"י, שמה שנאמר "וילן יהושע" — לא נאמר על אותו לילה, אלא בלילה שצר על העי, והכי קאמר: מיד חזר יהושע מדבריו וכשבא לילה אחר במצור — עסק בתורה).

ולכן אברהם אבינו, טרם יציאתו עם מעט בני ביתו למלחמה נגד ארבעת המלכים מלומדי המלחמה, נצחון במלחמה שכזו אינו בדרך הטבע אלא למעלה מן הטבע, וכמו שהתבאר בדברי חז"ל (סנהדרין צו.) "א"ר יוחנן: אותו מלאך

שנזדמן לו לאברהם, לילה שמו, שנאמר "ויחלק עליהם לילה". בכך ביקשו חז"ל ללמדנו שהמלחמה הזאת התנהלה אך ורק בעזר ה' ששלח ממרום מלאך ומושיע, בדרך נס.

וכאשר חיפש אברהם את הזכות שבגללה ינצח, מצא כי אין זכות עצומה מזה התורה, ולכן "וירק את חניכיו" — שהוריקן בתורה! וזוה אפשר להבין גם את דברי המדרש: "וירק את חניכיו — הוריקו פנים כנגד אברהם", והכוונה בזה שהוריק את חניכיו בהלכה בעמקות כזאת, שהוריקו פניהם מרוב יגיעה.

ועל ידי זה ניצח!

(3)

9) חתם 10/10
17/1

ויצאו ללכת ארצה כנען ויבואו ארצה כנען, נראה כפל, וגם כי כנען הראשון צפתה והשני כנען להיותו סוף פסוק, מ"מ יראה דבא לרמז מידי וכו' כי כתב רמב"ן בקב"ה לא אמר לארצה אלא ילך אלא אל הארץ אשר ארצה וכו' כיון צעמנו ללכת ארצה כנען כי הי' יודע שיהי' ארץ הכנערת ע"ש, והנה הארץ הכי' מרוב קדושתה לא תסבול עושי עולה כדכתי' [ויקרא י"ח] ולא תקיא הארץ אתכם וחי מהראוי כי העם היושב בחוכה נשוא עין, וצאמת לא כן הי' כי מעשה הכנענים הי' משוקץ ומחושב, אך צאמת אי הי' ישיבת הכנענים בחוכה לעמם להיות להם נחלה, כבר קאה אוחס הארץ, אך ישיבתם זה הי' לשמרה עד צא זרע אברהם אביב הי' וירשום כעצד העובד נחלה בן המלך ע"כ לא קאה הארץ אוחס, והנה הפתח מורה על פתח פתוח לעובדי הי' ושומרי תורתו והקמץ על הקמץ פתח סגור. וזו וילאו ללכת ארצה כנען פי תחלת יליאתו מחזק הי' על מנה ללכת ארצה כנען צפתה כי משב להיות זאת ארץ הכנערת מסתמא ימלא שם אנשים נדיקים ועובים צבחי כנען צפתה אמנם ויבואו ארצה כנען כקמץ, ולהרץ לו זאת נראה אלו הי' ואמר לו לזרעך אתן את הארץ הזאת וא"כ הכנענים הם רק עבדים בחוכה משום כן לא תקיא הארץ אוחס.

16) 1311
רק

על כן יורה חטאים בדרך יודך ענים במשפט וילמד ענים דרכו. זה ששלח להם נביאים מודיעים להם דרכי יי ומחזיקין אותן בתשובה. ועוד שנחן בהם כח ללמד ולהבין. שמדה זו בכל אדם שכל זמן שהוא נמשך בדרכי החכמה והצדק מתארה להן ורודף אותן. והוא שאמרו חכמים בא ליטורו מטייעץ אותו, כלומר ימצא עצמו נעזר על הדבר :

והלא כתוב בתורה ועבדום וענו אותם, הרי גזר על המצרים. לעשות רע. וכתוב וקם העם הזה חנה אחרי אלהי נכר הארץ, הרי גזר על ישראל לעבוד עבודה זרה. ולמה נפרע מהן. לפי שלא גזר על איש פלוני הידוע שיהיה הוא הזונה, אלא כל אחד ואחד מאותן הזונים שעבדו עבודה זרה אילו לא רצה לעבוד לא היה עובר. ולא הודיעו הבורא אלא מנהגו של עולם. הא למה זה דומה, לאומר העם הזה יהיה בהן צדיקים ורשעים. לא מפני זה יאמר הרשע כבר נגזר עליו שיהיה רשע מפני שהודיע הקב"ה למשה שיהיה רשעים בישראל. כענין שני כי לא יחול אביון מקרב הארץ : וכן המצרים כל אחד ואחד מאותן המצרים והמריעים לישראל אילו לא רצה להרע להם הרשות בידו, שלא גזר על איש ידוע אלא הודיעו שסוף זרעו להשתעבד בארץ לא להם. וכבר אמרנו שאין כח באדם לידע היאך ידע הקב"ה דברים שעתידין להיות :

16
24
26
31
36

(12) רמקן

(יד) וגם את הגוי אשר יעבודו. וגם לרבות ד' גליות על ששעבדו את ישראל, לשון רש"י. ועל דרך הפשט יאמר כאשר דנתי את בניך בגלות וענוי על עון. גם את הגוי אשר יעבודו אדין על החמס אשר יעשו להם. והנכון בעיניי³⁸ כי טעם וגם, אף על פי שאני גזרתי על זרעך להיות גרים בארץ לא להם ועבדום וענו אותם, אף על פי כן אשפוט את הגוי אשר יעבודו על אשר יעשו להם, ולא יפטרם בעבור שעשו גזרתי. והטעם כמו שאמר הכתוב ויקנאתי לירושלם ולציון קנאה גדולה וקצף גדול אני קוצף על הגוים השאננים אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה³⁹, ואומר קצפתי על עמי הללתי נחלתי וגו'⁴⁰, וכן היה במצרים שהוסיפו להרע כי השליכו בניהם ליאור, וימררו את חייהם⁴¹ וחשבו למחות את שמם, וזה טעם דן אנכי, שאביא אותם במשפט. אם עשו כנגזר עליהם או הוסיפו להרע להם⁴². וזהו מה שאמר יתרו כי בדבר אשר זדו עליהם⁴², כי הזדון הוא שהביא עליהם העונש הגדול שאבדם מן העולם, וכן כי ידעת כי הזידו עליהם⁴³. והרב נתן טעם בספר המדע⁴⁴ לפי שלא גזר על איש ידוע, וכל אותם המריעים לישראל אלו לא רצה כל אחד מהם הרשות בידו, לפי שלא נגזר על איש בידוע. ולא נתכנו⁴⁴ דבריו אצלי, שאפילו גזר שאחד מכל האומות יריע להם בכך וכך וקדם זה ועשה גזרתו של הקב"ה זכה בדבר מצוה, ומה טעם בדבריו כאשר יצוה המלך שיעשו בני מדינה פלוני מעשה מן המעשים, המתירשל ומטיל הדבר על האחרים חומס וחוטא נפשו, והעושה יפיק רצון ממנו⁴⁵. וכל שכן שהכתוב אמר וגם את הגוי אשר יעבודו, שיעבדו הגוי כולו⁴⁶ והם הלכו מעצמם למצרים⁴⁷. אבל הטעם כאשר כתבתי *

היה. והלא כתוב בתורה ועבדום וענו אותם הרי גזר על המצרים לעשות רע. וכתוב לישראל וכתוב וקם העם הזה חנה אחרי אלהי נכר הארץ, הרי גזר על ישראל לעבוד עבודה זרה. ולמה נפרע מהן. לפי שלא גזר על איש פלוני הידוע שיהיה הוא הזונה, אלא כל אחד ואחד מאותן הזונים שעבדו עבודה זרה אילו לא רצה לעבוד לא היה עובר. ולא הודיעו הבורא אלא מנהגו של עולם. הא למה זה דומה, לאומר העם הזה יהיה בהן צדיקים ורשעים. לא מפני זה יאמר הרשע כבר נגזר עליו שיהיה רשע מפני שהודיע הקב"ה למשה שיהיה רשעים בישראל. כענין שני כי לא יחול אביון מקרב הארץ : וכן המצרים כל אחד ואחד מאותן המצרים והמריעים לישראל אילו לא רצה להרע להם הרשות בידו, שלא גזר על איש ידוע אלא הודיעו שסוף זרעו להשתעבד בארץ לא להם. וכבר אמרנו שאין כח באדם לידע היאך ידע הקב"ה דברים שעתידין להיות :

(14) pe

(12) חמקן

טו, יז (ויחי) השמש באה. הגה דע כי עד אברהם לא נקרא "שמש", רק "המאור הגדול" (בראשית א, טז). רק משבא אברהם בארץ ארם בחרן, ולימד כי השמש מנורת מהיוצר, שתמיד עולה במזרח ושוקע במערב, והוא רק "שמש" — לשמש פני קונן, קראהו בלשון ארמי "שמש"¹, מלשון "שמשוני" דניאל². והוא מצוי בתרגום³.

ובמשנה "שמש"⁴, ואינו בלשון עברית, ו שירות — משרת⁵, לכן קרא להחמה "שמש" ופשוט.

טו, יג : ועבדום וענו אותם וכו'. הרמב"ן האריך על דברי הרמב"ם שלא נראו דבריו בעיניו², שאם עשה אחר קיום מצות השם יתברך, הלא הוא זריו ונשכר³ ! ויפה אמר⁴, אילו אמר הכתוב בלשון ציווי שיעבדו במ הגויים. אבל כאן אמר דרך סיפור "ועבדוך וענו אותם"⁵, ולכן נענשו⁶. שמו הדין אין

רשאיין בן נח⁷, דהזוהרו על הדינים⁸, ובפרט להיות כפויי טובה⁹, שהם נתעשרו מיוסף, ולמדו חכמה מאתו¹⁰, "ולא ידעו את יוסף", לכן נענשו¹¹. ואשכחן דוגמתו¹², דהאומר "כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום" — מועיל לענין תרומה, ואילו "כל התורם אינו מפסיד" — לא מועיל לרבינו נסים בגדרים ל"ו, עיין שם¹³, דכאומר "כל הזן אינו מפסיד", לא מחויב לשלם לו, ולא שליחותיה עביד, יעויין שם, ואין כאן מקומו להאריך. כן הכא, כיון שנאמר בלשון סיפור לא בלשון ציווי, לא

היו רשאים לעבור דיני ד' מצוות, ופשוט¹⁴. וזה מכון הגמרא¹⁵: צפרדעים שלא נצטוו על קידוש השם, דכתיב: "ועלו בך ובתגורריך" — דרך סיפור¹⁶ — לא בלשון ציווי.

(4)

על זה מביא רש"י אגדת תו"ל (והיא בסוף מס' שבת, קנ"ז א') שאמר אברהם לפני ה', ראיתי באצטגנינות שלי (במערכת הכוכבים הקובעים מזל כל איש, ובלשון ארמית נקרא מזל אסטגן) שאיני מוליד, ואמר לו הקב"ה, צא מאצטגנינות שלך, אברם אינו מוליד, אברהם מוליד, ואחרי שישתנה שמו לאברהם יבטל מראה האצטגנינות, ויוליד.

6 ולכאורה יפלא, כי הלא יד ה' לא תקצר לבטל המראה גם בלא שינוי השם, ולמה ה' דרוש לזה.

אך כבר כתבנו בתחלת פרשת בראשית, דבכלל כל מה שברא הקב"ה בעולם, אין ברצונו לשנות דרכי הבריאה שהטביע בעולם בשעת הבריאה, ואפילו בדברים ובזמן שהם נגד רצונו כביכול, וכמו שאמרו במס' ע"ז (נ"ד ב') הרי שגזל סאה חטים וזרעה בקרקע, דין ה' שלא תצמיח ולא תגדל, לפני שבאה בעבירה, בגזל, אלא עולם כמנהגו נוהג ושוטים שקלקלו עתידים ליתן את הדין, או הרי שבא אחד אל אשת חבירו, דין ה' שלא תתעבר ולא תוליד, אלא עולם כמנהגו נוהג ושוטים שקלקלו עתידים ליתן את הדין.

6 והנה גם מערכת הכוכבים ומזליהם (אצטגנינות) גם הם מברואי הבריאה ומחקותיה הנצחיים, ואחרי שנבראו דרושים לשמור תפקידם, ולכן לא ה' ברצונו ה' לשנות ענינם, ורק מצא עצה לזה כאן בשינוי השם מאברם לאברהם, אשר לזה לא כיוונו האצטגנינות ואין ביטול בענינם. וזו היא כונת מאמרו „אברם אינו מוליד, אברהם מוליד“.

7 ועי' בתוס' גדה ט"ז ב' סוף ד"ה הכל שכתבו ממש כדברינו „שאין הקב"ה רוצה לשנות הילוך המולות“ עכ"ל.

בראשית ברא אלהים (א' א')

במדרשים ובמפרשים עמדו על זה, אשר בכל פרשת הבריאה כאן בא רק שם אלהים ולא שם אחר משמות הקדושים. וכתבו בזה ענינים רמוזים.

ועל דעתי אפשר לומר הטעם בזה עפ"י הידוע, דבכלל אין רצון ה' לשנות דרכי הבריאה שהטביע בעולם בשעת הבריאה, וכמ"ש בזהוה פ' תולדות (קל"ח ע"ב) טבעו של עולם אינו משתנה ואפילו בזמן שמשתמשין בהם נגד רצונו, וכמו שאמרו במס' ע"ז (נ"ד ב') הרי שגזל סאה חטים וזרעה בקרקע, דין ה' שלא תצמיח ולא תגדל, לפני שבאה בעבירה, בגזל, אלא עולם כמנהגו נוהג, ושוטים שקלקלו (שעברו דין) עתידים ליתן את הדין, או הרי שבא אחד על אשת חבירו, דין ה' שלא תתעבר, אלא עולם כמנהגו נוהג, ושוטים שקלקלו עתידים ליתן את הדין.

11 ומהאי טעמא אמרו במשנה דאבות (פרק ה' משנה ו') שכל הנסים שבתורה, כמו מופת המטה (במשה) וקריעת ים סוף וירידת המן ופתיחת האדמה לבליעתו של קרח ועוד הרבה, כולם הותנו בשעת הבריאה, אשר בשעתם יצאו מטבע הבריאה, אבל בכלל הנהגת העולם, מאז הוקבעה הבריאה, הוקבעה גם הטבע לעולמי עד.

16 ועיין בסוף מס' שבת (קנ"ז א') על זאסוק בפרשה לך (ט"ו ה') ויצא אותו החוצה, מתבאר, דאפילו סדר מערכת הכוכבים הקובעים מזל כל איש בחולדו (אצטגנינות) אין ברצון הבורא לשנות טבעם אפילו במקום הראוי לשנות, והוא כביכול מוצא דרך להתנהג עם אותו האיש לפי הרצון באופן שלא ישתנה חקות מערכת הכוכבים מכפי שנטבעו בתחלת בריאתם, וכפי שנבאר מזה להלן בפרשה לך בפסוק הנזכר.

2 והנה שם „אלהים“ ושם מלת „הטבע“ שניהם עולים בחשבון גימטריא למספר אחד (פ"ו, 86), ועל כן, לתכלית רמז לנצחיות הטבע, בא בסדר יכל עיני הבריאה רק שם אלהים.

ואמנם כי יש להעיר על כל זה ממה שמסופר במס' שבת (נ"ג ב') באדם אחד שמתה אשתו הניחה בן להניק ולא ה' לו שכר מניקה ונעשה לו נס והניק לו הוא, ואמרו על זה שנשתנו עליו סדרי בראשית.

וכן איתא במ"ר, ריש פרשה נח, שמרדכי לא מצא מינקת לאסתר והניק אותה הוא, הרי דאפשר בשנוי הטבע.

31 אך באמת לא ה' כאן שנוי בטבע, יען כי אמנם יש מקור החלב גם בזכר, וכמו שאמרו במשנה מכשירין (פ"ז מ"ז) לענין טומאה וטהרה, בחלב זכר טהור, אך השנוי בזה הוא רק במניעת ההתפתחות הבאה ע"י מניעת השמוש בהנקה מזכר, ועפ"י הטבע — כל דבר שלא נתפתח, סופו להסתם, וגם האשה שאינה מניקה בשעתה נסתם מקור החלב שלה, וה' הנס, כי נתפתחו חרצובות המקור הסתום.

36 ומדויק הלשון בגמרא „שנשתנו עליו סדרי בראשית“ ולא אמרו שנשתנו עליו חוקי הבריאה, יען כי השנוי בא כאן רק בהתחדשות הסדר הנהוג בעולם שאין רגיל בהנקה זכר, אך לא רשווי וזהו ראינו

15) תוספת
ה' כ' כ'

16) se

26

5)

גם ת"ר * שאלו פילוסופין את הוקנים ברומי אם אלהיכם אין רצונו בעבודת
 כוכבים מפני מה אין מבטלה אמרו להם אילו לדבר שאין העולם צריך
 לו היו עוברין היה מבטלו הרי הן עוברים לחמה וללבנה לכוכבים ולמזלות
 יאבד עולמו מפני השומים אלא עולם כמנהגו נוהג ושומים שקלקלו עתידין
 ליתן את הרין ד"א הרי שגזל סאה של חמין והלך וזרעה בקרקע דין הוא שלא
 תצמח אלא עולם כמנהגו נוהג [והולך] ושומים שקלקלו עתידין ליתן את הרין
 ד"א הרי שבא על אשת חבירו דין הוא שלא תתעבר אלא עולם כמנהגו נוהג
 [והולך] ושומים שקלקלו עתידין ליתן את הרין והיינו דא"ר שמעון בן לקיש
 אמר הקב"ה לא דיין לרשעים שעושים סלע שלי פומביי אלא שמטריחין
 אותי ומחתימין אותי בעל כרחי :

(18)

ענף יוסף

סב אלא שולם כמנהגו טבא סי' ד"א הרי שגזל סאה ס'א הרי טבא על אשת חבירו
 סי'. לכאורס יקבא מה זס האניס להפילוסופין וכלא גם על זס יאמרו שאין
 זס ענינס . ולכן הארין חזינא נחמה וזחענר סאקא כי אם אין לעט כזס לא סיס כן .
 ואזרנס אם דבר אבד כזר נחוס כעולם סקבו למח איט מבטל כ"ס כזס שפדיין לא
 נחוס סיקבו אם ז ענינס למח נחוס סדנר סכוא . וכמלאס כזס כזא כי כנה לחזיל
 (פירוקין דף ק) איך יחמק אם לא יסתנ כשזרס סייט למינס גזל ממגלס ופדיות מיונס
 כ"י ע"ס . וכנס כזאי ענינסו סאלו סיס לסמכב כעולם אף אם לא סיסס זזוי כקניס
 כזס כי אם אף ככ"ס נלמי פולכניס שאין לסס שכל זנינס לכנין כשזריס פזס חכ"ס סארס
 אבד על סארין שחונט סקניס סחמס וסכל שחזיב לכמור פזס אבד לא יפסס סאס .
 ע"כ כזיילו כוקניס רחיס וכפילוסופין מדגניס סאלט ססס גזל ופדיות אבד כזס לא יעלס
 על לב כעל דפז לכחיס שאין זס ענינס כיון סמחז דגניס שאף כלא זזוי כמקס סיס
 רלמי לסמזר פזס כשאר כ"ס . ולספ"ר אם חזס פזסס לחתן אף סקניס מבטל פכע כעולם
 פטרו ועולם כמנהגו טבא ומקריס פזשו לגזר חזריס ולסחיס סארסס . ורק סשוסס
 כפזשו סקלקל כזא ימן אז סדין סכל לא יזניס פכע כעולם עגזרו פכ"ס כוככניס ומזלט
 שאיט מבטל פכע כעולם כעטרס (כ"ל מיס חייס סרר נח דף ע"ב) :